

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIX

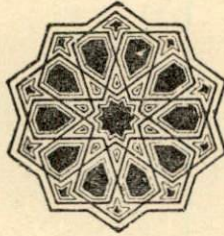

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIX

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Hüseyin ATAY: <i>Bilgi Teorisi (İlmin İmkânı)</i>	1
Prof. Dr. Süleyman ATEŞ: <i>Ahkâm ez-Zevac ve't-Talakki Dav'il Kitâbı ve's-Sünne</i>	41
Prof. Dr. Mehmet S. AYDIN <i>İkbâl'in Felsefesinde İnsan</i>	83
Çev. Prof. Dr. Mehmet S. AYDIN, <i>Tanrı ve Yunan Felsefesi</i> .	107
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Abdurrahman İbnu'l-Cevzi ve "Zâdu'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr" adlı eseri</i>	127
Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU, <i>Kültür Tarihimizde Sanatın Değeri</i>	135
Çev. Prof. Dr. Mehmet DAĞ, <i>Rudolf Bultman</i>	145
Prof. Dr. Mustafa FAYDA, <i>Vefatının 10. Yılı Dolayısıyla Türkistanlı Âlim Mübeşşir et-Tırâzî</i>	187
Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslâm Medeniyetinin Batıya Etkileri</i>	215
Prof. Dr. Ahmet UĞUR, <i>Kemal Paşa-Zade'nin VIII. Defteri</i>	223
Doç. Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Psikoloji Sözlüğü Üzerine Küçük Bir Deneme</i>	241
Doç. Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Psychologie Religieuse</i>	251
Doç. Dr. Rami AYAS, <i>Üniversitesi Gençliğinin Zihin Hayatı</i>	263
Çev. Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik</i>	267
Doç. Dr. Sabri HİZMETLİ, <i>İbâdilikte Azzabe</i>	285
Çev. Yrd. Doç. Dr. Selahattin EROĞLU, <i>Allah'ın Sıfatları Hakkında Zemahşeri ve Beydâvî Arasındaki Münakaşalar</i>	303
Çev. Yard. Doç. Dr. Selahattin EROĞLU, <i>İlk Fıkhî Mezheplerin Kaynakları</i>	313
Yrd. Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ, <i>Sosyalleşme (Socialisation)</i>	329

Çev. Yrd. Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ <i>Bir Ülkenin Kıymet Hükümleri ve Dini Müesseseleri Nasıl İncelenir</i>	335
Doç. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK, <i>Münafıklık ve Dönmelik Üzerinde Bir Araştırma</i>	347
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER, <i>Türk Musikisi'nde Kullanılan Makamların Tesirleri</i>	361
Yrd. Doç. Dr. Nesimi YAZIZICI <i>Klâsik İslâm Döneminde Haberleşme Kurumu İle İlgili Bazı Mülâhazalar</i>	377
Ar. Gör. Ethem CEBECİOĞLU, <i>Prof. Nicholson'ın Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri</i>	387

TÜRK MUSİKİSİNDE KULLANILAN MAKAMLARIN TESİRLERİ

Yrd. Doç. Dr. Rubi KALENDER

I- MUSİKİ MAKAMLARI'NIN İNSANLAR ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ

Türk Musikîsi sanatında kullanılan makamların insanlar üzerinde bıraktığı tesirleri konusundaki bilgiler, musikî ile ilgili Edvâr¹ kitaplarında kaydedilmiştir. Musikîmizde yaklaşık olarak 553 makam tesbit edilmiştir². Zamanımızda kullanılanlar ise, 100'ü aşmaktadır.

Musikî sanatını ilk defa Hazreti Süleyman aleyhisselamın öğrencilerinden olduğu sanılan, Fisagor (Pythagoras)un ortaya koyduğu şöyle rivâyet edilmektedir: Fisagor, uykusunda üç gece ard-arda, bir şahsın kendisine; "ey Fisagor, kalk falan denizin kıyısına git ve orada musikî ilmi tahsil et! yani musikî ilmini telif eyle" dediğini görür. Böylece rüya gördüğü günün sabahı sahile gider ve orada kendisinden ilim alabilecek bir kimseyi göremez, bunun üzerine böyle rüyaların hemen dikkate alınmasının gerektiğini öğrendiğinde, çok düşünür ve kendisinin bulunduğu yerde, bir demirci topluluğunun, uygun bir şekilde demir üzerine tokmakla vurduklarını gördüğünde, bu uygun vuruşları dikkatle izleyip inceledikten sonra evine döner; işte o zaman bu ilmi yüce Allah Taala'nın verdiği güçle telif etmeye (yazmaya) başlar. Bundan sonra matematikte öyle bir zirveye ulaşır ki, hatta öğrencilerine gök yüzündeki yıldız hareketlerinden meydana gelen çok güzel nağmeler duyduğunu söylemiştir. Daha sonra bilginler yeni icad ettikleri şeyleri de eklediler. Bu ilmi (musikî) ortaya koymaktaki amaçları, sadece eğlence ve neşelenme değil ancak mukaddes dünyaya karşı ruhları okşamak ve nefisleri yumuşatmak içindi. Çünkü ruh, kolay bir şekilde konulan uygun nağmeler ve güzel telif (yapım) yoluyla ortaya çıkar. Böylece yüksek mertebeli ruhlarla dostluğu ve üst seviye dünyasına komşuluğu hatırlar. Bunun için cismini (bedenini) hareket ettirir ve oynatır. Onu felek gibi dön-

1 Edvâr: eski musikî nazariyatı kitaplarına verilen bir addır. (Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara-1970. sh. 242.

2 Ethem Ruhi Üngör. H. Sadettin Arel'in Türk Musikîsi Makamları Üzerine Bir Çalışma, Musiki Mecmuası, sayı 282, sh. 23.

dürür. aynı zamanda onu kaynağına yani geldiği yere çevirir. Nitekim bu konuda Eflâatun şöyle demiştir: “*men semî’al-ğınâe bi-kemâli edâihi mâte taraben*” yani bir kimse bir musikî eserini mükemmel şekliyle dinlediğinde, onun verdiği güzel manevi duygulardan dolayı coşar ve mest olur³. Yine Fisagor musikî sanatının insan ruhuna yaptığı tesiri konusunda şunları söylemiştir: “Ey tabiatın kötülüklerine batan ve karamsal cisimlerde (vücutlarda) boğulan karanlık ruh! ruhani akıllara ve aydın hazinelere önder olduğun zaman, doğruluk kürsüsünde ona dön “onun bu şekilde adlandırılmasının sebebi, dil manası yönü ile telif edilmesi, ilme faydalı olduğu içindir. Zira “mûsi” sözü Yunan dilinde nağmeler ve “kî” ise vezinli (ölçülü) anlamına gelmektedir. Yani musikî ölçülü nağmeler demektir⁴.

Fârâbî (Öl. 339/950) musikî ilminin nazariyat ve tatbikatında zirveye ulaşmış bir âlim olarak bilinmektedir. Onun bir musikî aleti icad etmiş olduğu ve onu icra ettiği zaman, insanın bütün hissiyatını harekete getirdiği şöyle rivâyet edilmektedir:

“*Tezkiretü’l-hükmi fî tabakati’l-ümemi*” adlı eserde; Emir Seyfûddeve Hemedani’nin sazendeleri bir gün bir fasıl yaptıktan sonra, Şeyh Fârâbî, kendi cebinden biraz ağaç parçaları çıkarıp onları bir birine taktığında bir acayip saz meydana getirmiş ve bu aleti çalınca, meclisde bulunanlar, kendinden geçinceye kadar gülmüşler, Fârâbî, bu çalgı aletini söküp yeniden kurarak çaldığında, bu defa orada bulunanlar ağlamaya başlamış ve son defa bu aleti söküp başka bir şekilde kurup çaldığında, mecliste bulunanlar derin bir uykuya dalmışlar; bunun üzerine Fârâbî aletini alıp, kimse görmeden Meclisten uzaklaşmıştır. Bir müddet sonra uykudan uyananlar Fârâbî’yi görememişlerdir. Seyfûddeve, Fârâbî’nin bu musikîşinashğından dolayı ikramda bulunmuştur⁵.

Fârâbî’ye göre makamların insan ruhu üzerindeki etkileri şöyle tasnif edilmiştir: *Râst* makamı insana sevinç, *rehavî* ağlama, *kûçek* hüznün ve elem, *büzürk* korku, *ısfahân* cevri (eziyet), *nevâ* lezzet ve ferahlık, *uşşâk* gülme, *zirgüle* uyku, *sabâ* yiğitlik, *bûselik* kuvvet, *hüseynî* barış, *hicâz* makamının da insana tevazu verdiği kaydedilmektedir⁶.

3 Mehmet Çelebi (Lâdikli), *Zeynu’l-Elhân fî İlmi’t-Telif ve’l-Evzân*, Nuruosmaniye Kütüphanesi (nr. 3633) varak, 13a-14b ve Yusuf b. Nizameddin (Kırşehirli) Musikî Risâlesi, Ankara İl-Halk Kütüphanesi Türkçe yazma (nr. 131) vr. 4-5.

4 Zeynü’l-Elhan, vr. 13a-14b.

5 A. Süheyl Ünver, Türk Hakimi Fârâbî’nin Udu, Musikî Mecmuası, sayı. 146, sh. 419.

6 Hasan Şuuri, Tadi-i Emzice, sh. 190’da ve Haşim Bey Mecmuasının 68. sahifesinde bu konuda “*nevâ bûselik, mahûr, nihâvend, bûselik - aşirân ve aşirân* makamlarının insana kuvvet ve şecet (yiğitlik) verdiklerini ve bunların Avrupa ve Afrika halkına tesir ettiklerini” kaydetmektedirler. (M. Sadık Yiğitbaşı, Musikî İle Tedavi, İstanbul-1972, sh. 312.)

Safiyüddin Urmevî (1224-1294) de çeşitli makamlardaki bestelerin okunması esnasında, insanlar üzerinde bıraktığı psikolojik tesirleri incelemiş ve bu makamlardan, *nevâ*, *bûselik* *uşşâk* gibi makamların insan ruhuna, güç, cesaret ve tam bir ferahlık verdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu üç makamın, Türkler'in, Habeşliler'in ve Zenciler'in tabiatına uygun düştüğünü ve aynı zamanda dağ sakinlerine de tesir ettiğini, *nihâvend* ve *mahûrun* tesiri de sözü edilen bu makamların tesiri gibi olduğunu, *râst* ve *büzürk* makamlarının ise, insana hüznün ve gevşeklik verdiğini, bu makamların okunduğu şiirlerin de bu durumlara uygun olmasının gerektiğini kaydetmektedir⁷.

Hafif bir ferahlık ve zevk veren makamlar: *râst*, *ırâk* ve *ısfahândır*, bu makamlar mizaçları uygun olan kimselere iyi gelmektedir. Makamların ırklara göre tesiri için şu tasnif yapılmıştır: *râst* makamı sarışın, *ırâk* karayağız (esmer), *ısfahân* buğday renkli ve *kûçek* makamı da sarı-kumral renkli insanlara iyi geldiği kaydedilmiştir⁸.

Makamların Ükelere göre tesirleri:

- a) *Hüseyinî* ve ona bağlı makamlar, Araplar'a,
- b) *Irâk* " " " " Acemler'e (İranlılar'a),
- c) *Uşşâk* " " " " Türkler'e
- d) *Bûselik* " " " " Rumlar'a (Frenkler'e) tesir ettiği nakledilmektedir⁹.

Mehmed Çelebi (Lâdikli) (Öl. 906/1500) Zeynu'l-Elhân'da (vr. 65b-67b) makamların insanlar üzerindeki psikolojik (ruhsal) tesirlerini şöyle sıralamaktadır: *Nevrûz* makamı; *gerdâniye*, *pençgâh* ve *zâvilinin* tesirleri gibidir. Bunların bir kısmı da kulağa rahatlık verecek bir şekilde hatta bir çeşit hüznün ve gevşeklik hissettirmektedir. *Zîrefkend*, *büzürk*, *zengüle*, *rehavî*, *hüseyinî* ve *hicâz* makamları edvâr ve bir kısım risâlelerde olduğu gibi aynı tesiri yapmaktadır. Ancak *geveşt*, *şehnâz*, *hisâr*, *hümâyün*, *müberka*, *bestenigâr*, *sabâ*, *rekeb* ve *ısfahânın* tesirleri, *büzürk*, *rehavî* ve *zîrefkend* makamlarının yaptığı tesir gibi olduğu söylenmektedir. *Mâye*, *selmek*, *nühüft*, *nevrûz*, *beyâtî*, *uzzâl* *evc* ve *hûzînin* tesirleri, *hicâz* ve *zengülenin* tesirleri gibidir. Edvâr sahibi, Bazı kimseler Safiyüddin Urmevî'den naklederek, *rehavî* makamına ağlamayı, *zîrefkende*

7 Dr. Adil el-Bekri, Safiyüddin Urmevî, Muceddidü'l-Musika el-Abbasiyeti, Bağdad-1978. sh. 23.

8 Kâmil Dürüst, Seydi'nin Matla'ı, Musiki Mecmuası, Sayı 209. sh. 35-36.

9 M. Sadık Yiğitbaşı, Musiki ile Tedavi, sh. 312.

üzüntüyü, *büzürke* korkuyu, *ısfahâna* cömertliği, *ırâka* lezzeti, *zengüleye* uykuyu *nevâya* cesareti, *bûselike* kuvveti, *hüseyniye* anlaşmayı, *hicâza* alçak gönüllülüğü şiddetlendiren makamlar adını verdiğini rivâyet etmektedirler. Müellif Mehmed Çelebi açıklamalarına şöyle devam etmektedir: söylendiğine göre, yabancılar toplantılarında, *rehavî*, *zîrefkend* ve *büzürk* makamlarının, ülkeleri ile ilgili haberleri hatırlamaları için daha çok bestelenmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Âşıkların nefislerinde büyük bir ferahlık meydana getirdiği için, *ısfahân* bestesinin sık-sık icra edilmesinin gerektiğini söylemektedirler. Yine söz konusu edilen ve sevince en uygun düşen ses, ruhu kederin en derininden, sevincin zirvesine yükseltmek için, pesten tize intikal eden sestir. Kedere uygun gelen ses ise, ruhu sevincin zirvesinden, üzüntünün derinliklerine indirmek için, tizden peste intikal eden sestir.

Yine musikinin insanlara tesiri konusunda, arabuluculuk görevi de vardır. Bir rivayete göre: biri birilerine uzun zaman kin besliyen iki şahıs, bir içki meclisinde buluşurlar, içki onlarda tesirini gösterince, kin ve nefretleri harekete geçerek, ikisi de biri birine karşı gelmeye başlarlar, aynı içki meclisinde bulunan ve mutrib diye adlandırılan çok usta bir müzisyen besteleri kin ve nefreti sakinleştirici bir yöne çevirir. O iki şahıs bu nağmeleri duyunca, kalpleri biri birine ısınıp hoşnut olarak kucaklaşırlar; Böylece musiki nağmelerinin tesir ettiği, bu iki kişiyi bu durumda seyreden oradaki halk da memnun olurlar¹⁰.

H. Sadettin Arel de bu konuda Musikî Mecmuasında, "*Irâk* makamının dinliyenlere zevk ve lezzet, *ısfahan* ve *büzürk* makamlarının korku hissini, *küçekin* hüznü, *zengülenin* tevazu, *bûselikin* kuvvet, *nevânın* şecceat ve cesaret, *uşşâk* makamının ise, gülme hissini verdiğini yazmıştır. Ayrıca Arel, faydalandığı eserlerden makamların adlara göre tesir ettiğini şöyle ifade etmektedir: 62 addan ibâret bir cetvelde bu adların karşılığında hangi makamdan hoşlandıkları yazılı bulunmaktadır. Cetvele göre; Ahmet adlı kimseler *dügâh* makamundan, Cemâl adlı kimseler de, *segâh* ve *râst*, makamından, Mehmet, Celâl, Süleyman, Raşit adlı kimseler ise *nihâvend*, *mahûr*, *hisâr*, *nikrîz*, *arabân*, *dilkeşhaverân* makamlarından zevk ahırlarmış. Günümüzdeki musikîşinaslar, bu gibi faydasız rivâyetlerle ilgilenmemektedir.

II- MUSİKÎ MAKAMLARININ ZAMANLARA GÖRE TESİRİ

Makamların zamanlara göre en mükemmel tesiri konusundaki bilgiler; Şeyh Safiyüddin Urmevî'den naklen şöyle sıralanmaktadır:

¹⁰ Zeynu'l-Elhân, vr. 12a

Şafaktan önce bestesinin söylenmesi gereken makam *rehavî*, gerek şafak attıktan sonra *hüseynî*, kuşluk vaktinde *râst*, kuşlukta sonra *bûselik*, kuşlukla öğlen vakti arasında *zengûle*, öğlen vaktinde *uşşâk*, iki namaz arasında *hicâz*, ikindi vaktinde *irâk*, gün batışında *ısfahan*, gün batışından sonra *nevâ*, akşam namazından sonra *büzürk*, uyku zamanında ise *zîrefkend* makamlarının tesirleri kaydedilmektedir¹¹. Uyku zamanında adı geçen beste tesirini göstermezse, genellikle sıkıntı veren *şehnâz* makamlarında besteler söylenmesinin gereği hatırlatılmaktadır. Belirtilen bu makamların bir kısmının adının bazı ülkelerde değişik şekilde söylendiği de bilinmektedir. Örneğin *nevâya* bazı yerlerde "bahur" *ısfahâna* Irak'da "muhalif", Horasan'da *dügâha* "miheri" ve Araplar'da *zîrefkende* "remli tûti" (boğuk vezinli makam) ve "kuhbetü'l-engam" (nağmelerin zirvesi) ve Rum'larda buna *kûçek* de denilmektedir¹².

III- MUSİKÎ MAKAMLARININ HİSLERİ TEBLİĞ KUDRETİ

Bestekârların tesiri olmaksızın makamlarımızda çeşitli hisleri tebliğ kudreti vardır. Örneğin *segâh* ve *irâk* makamlarında zühd ve takva hissi mevcuttur. Bunu bilen bestekârlarımız dini eserlerde o makamları seçmişlerdir. Hatip Zâkiri Hasan Efendi tahminen 375 yıl önce, *temcîd*, *salat-ı ümmiye* ile *câmi na'tını*, *irâk* ve *segâh* makamlarında besteliyerek o eserlerde zühd duygularını çok tesirli bir ifade ile dile getirmiştir. *Irâk* ve *hüseynî* makamlarından meydana gelen *dilkeşhaverân* o nefis sabah salatını büyük sanatkârane bir şekilde inşa etmiştir. Bununla birlikte kuvvetli bir bestekâr kendi dehası ile başka makamlarda da dini hislerini tebliğ edebilir. Nitekim yine Zâkiri Hasan Efendi, cuma salatını *beyâtî* ve cenaze salatını *hüseynî* makamlarında betelemiştir ki, bunlarda bestekâr daha ziyade kendi istidadındaki tebliğ kuvvetini sarfetmiştir. Dini eserlerde en büyük bestekârlarımızdan Kutbi Nayi Osman Dede Efendi, Miraciyye-i Şerife'nin birinci ve ikinci hanelerinde *segâh* ve *müstear*, üçüncü hanede *dügâh*, beşincide *sabâ*, altıncıda *hüseynî*, yedincide *nişabur* makamlarını kullanmıştır. Bu çok güzel eserde Osman Dede'nin kendisinin bestekârlık kudretine, makamlarındaki dini hisleri tebliğ kuvvetini de ilâve etmiştir. *Çargâh* ve *râst* makamları ciddiyeti bildirmektedir. Aynı zamanda cesaret ve kuvvet manasına da sahip-

11 Adı geçen eser, vr. 68a-b ve Yusuf b. Nizameddin (Kırşehirli) Risale-i Musikî, vr. 5a, Hızır b. Abdullah Edvârî'nda (Topkapı Revan Köşkü yazmaları nr. 1728, vr. 111a-b). Güneş doğuşunda *hicâz*, kuşlukta *irâk*, öğlende *râst*, sabah ve öğlen namazları arasında *zengûle*, ikindide *bûselik*, gün batışında *uşşâk*, *zîrefkend*, yatsıda *ısfahân* ve *nevâ*, güneş doğmadan *rehavî*, şafakta *hüseynî* makamlarının sözü edilen zamanlara göre tesirli olacağı kaydedilmiştir.

12 Zeynu'l-Elhân, vr. 68a-b.

tirler. *Uşşâk* ve *beyâti*, hakiki aşk manasını, *hicâzlar*, güzel, hüznülü, hicran ve istirham duyurur. Hicazla râsttan meydana gelen *suznâk*, her iki makamın tebliğ ettiği his kudretine sahiptir. *Sabâ* ile *irâk* makamlarından oluşan *bestenigâr* makamı da zühdü nakleder. *hüzzâm* ise şiddetli hüznü ifade etmektedir¹³.

IV- MUSİKÎ İLE TEDAVİ

İnsanoğlu daima ruh hastalıklarından, ruh hastalarından korkmuş ve bu hastalıkların bir takım tabiat üstü kuvvetlerin etkisiyle ortaya çıktığını düşünmüştür. Bununla beraber, eski medeniyetlerde ruh hastalarına tamamen farklı muamele yapıldığını ve gerçek tıbbi düşüncesini bu sahada da görmek mümkündür. Örneğin eski Yunanda akıl hastaları, banyolar, musikî, beden hareketleri ve bir takım yöntem ve hareketlerle hastalar tedavi edilmiş ve hatta güzel bahçelerle çevrili binalarda oturmuş olduğu kaydedilmektedir. Hipokrat (M.Ö. 480-337) ruh hastalıklarının diğer hastalıklar gibi birer tabii sebepten ileri geldiğini söylemiştir. Anadolu'da daha orta çağlarda Selçuklular devrinde, akıl hastalıklarının tedavisi ile uğraşan hastahaneye sahip köylerin bulunduğu söylenmektedir. Birer dini ve sosyal kuruluş olarak ortaya çıkan tekkelerin bu konuda büyük hizmetleri olmuştur. Akıl hastalarını tedavi eden tekke şeyhleri, bunu kendilerine nesiller boyunca vazife edindikleri bilinmektedir. Bu konuda büyük araştırmaları olan, Afyon Lisesi Fransızca öğretmeni merhum Edib Ali Baki Bey'in 1947 yayımlanan bir yazısında anlatıldığı gibi, bu şeyhler arasında Karacaahmed özel bir yer işgal etmektedir. Onun adına,

Karacaahmed Ulu veli
Akıllanır gelen deli

mısrai ile başhyan ilâhiler dahi yazılmış, Anadolu'nun bir çok köy, kasaba ve şehirlerinde adına tekkeler kurulmuştur. Bu tekkelerde ocaktan yetişmiş kimseler şeyhlik yapmıştır. Karacaahmed'in kurduğu bu ocaklar, Anadolu'nun her tarafından yedi asır kadar varlığını sürdürmüştür¹⁴.

Musiki ile tedavi konusunda, Hz. Lokman ve onun muasırı olarak (M.Ö. 1055-974) Hz. Davud gösterilmektedir. Hz. Lokman hastalarını ilaçla tedavi ederken, Hz. Davud'un çok defa hastalara güzel ses ve sazı ile şifa kaynağı olduğu kaydedilmektedir¹⁵.

13 Dr. Suphi Ezgi, Nazari ve Ameli Türk Musikisi, IV. 271-272.

14 Prof. Dr. Ayhan Songar, Psikiyatri, (İstanbul - 1980) sh. 2-3

15 Musikî İle Tedavi, sh. 248.

Yine Hz. Davud'un, nağme ve sazlarla şifa duası okuduğu ve bu yolla Şaval adlı hükümdarı iyileştirerek onun himayesine girip yükseldiği nakledilmektedir¹⁶.

Ruh ve beden eğitimi, eğitimin temelidir. Musikinin ruh eğitiminde çok önemli bir yeri vardır. Dinler ve bunlar arasında dinimiz musikiye lâyık olduğu değeri vermiş ve onu Kur'anla, ibadetle birleştirip, câmi-deki mihraba kadar götürmüştür. Mâbetlere koşan müslümanlar, Allah'ın huzurunda sa' tutarak ibâdete duranlar, O'nun ilâhi çağlayanında ruhlarını yıkamanın ve Ondan ruh eğitiminden faydalanmanın mutluluğuna kavuşurlar. Kur'anı Kerim ilâhi bir beste ile bestelenmiş ve no-notasına da tecvîd adı verilmiştir. Allah Kur'anı Kerimde Hz. Davud'un sesinin güzelliğini âyetlerle övmektedir. Hz. Muhammed ise Kur'anı Kerimi güzel sesle okunamızı emretmektedir: "Kur'anı seslerinizle süsleyiniz!..." Ezanı da ilk defa güzel bir sese sahip olan Hz. Bilâl Habeşi'ye okutmuştur¹⁷.

Musikinin tıp ile olan ilgisi ötedenberi bilinmekteydi. İstanbul'un fethinden sonra, Fatih Sultan Mehmed, 875/1471 yılında "Bimarhane-i Ebu'l-Feth Sultan Mehmed" adlı bir Bimarhane yaptırmıştır. Evliya Çelebinin yazdığına göre, bu hastahane, 70 oda, 80 kubbe, 200 hasta-bakıcı ve bir de başhekim bulunmaktaymış. Yataklar ceviz ağacından yapılmış, hastaların mükemmel yatak çarşafı ve ipek gömleklerinin bulunduğu ve üstün icra gücüne sahip, hanende ve sazandelerin onları eğlendirip neşelendirdiği, bu hastaların musiki ahengi karşısında rahat oldukları, ızdıraplarını unutarak, musiki nağmeleri sayesinde tedavi edildikleri rivâyet edilmektedir¹⁸.

Fatih Sultan Mehmed'in oğlu II. Bayezîd, Edirne'de Tunca nehri kenarında bir akıl hastahanesi inşa ettirmiştir. Bu akıl hastahanelerine eskiler *Darüşşifa* veya *Bimaristan* adını vermişlerdir. Bugün kullanılmakta olan *Timarhane* kelimesi oradan kalmıştır. XV. yüzyıl sonlarına doğru, II. Bayezîd tarafından yaptırılan bu akıl hastahanesi veya Darüşşifayı gezen Evliya Çelebi şunları nakletmektedir: "Bu Hakîr Evliya garip bir şey gördüm. Merhum ve mağfur Bayezîd Veli Hazretleri vakıf-namesinde hastalara deva, dertlere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve defî sevda olmak üzere, 10 adet biri neyzen, biri Kemanî, biri Muskar biri Santurî biri Çengi, biri Çeng Santurî, biri Udî olup haftada üç kerre hastalara hassaten delilere musiki fash verilirdi. Nicesi avâz-ı sazdan hoş-

16 Kitabı Mukaddes, sh. 34.

17 Dr. Galip Atabey, Musiki ve Sağlık, Şehbal Mecmuası,

18 Prof. Dr. Ayhan Songar, Psikiyatri, sh. 5.

hal olur. Hakiki ilm-i musikîde, *nevâ, râst, dügâh, segâh, çargâh, suznâk* makamları anlara mahsustur. Ama *zengüle* ile *makam-ı bûselik* de *râst* karar kılsa hayat verir. Cümle saz ve makamlar da ruhş gıdadır. Hazin nağmeleri dinleyen kimseler biperde ve biendazane sesler ağaz ve feryat ederler. Şeb ve rûz üç kerre divanelere ve hastalara ve her marîzîn derdine göre nefis taamlar verir. Allahın rahmeti vakfın üzerine olsun ves-selâm"¹⁹. Böylece musikî, insanlara kederli zamanlarında bir arkadaş, neşeli zamanlarında bir eğlence olunca elbette tıbla tatbiki gerekmektedir.

Türkler, musiki ile tedavinin esaslarını Araplar'dan ve Acemler'den almış oldukları söylenmektedir. Bunlardan Hoca Nâsirüddin Tûsi, Abdül-mümin Sûfi Barid, Keyhüsrev gibi, özellikle Fârâbî gibi, büyük Türk âliminin kitapları musikî sanatı için birer rehber olmuştur²⁰.

Dr. O. Şevki Uludağ bu konuda şunları da ilâve etmektedir: "Evelce Arapların medayin Bimarhanelerinde tatbik edilen musikî tedavisinden gelecekteki hastalar için neticeler keşfedilmişti. Hastaların haline uygun sazlar çalınıyor. Günler geçtikçe bunlar nağme ve lahinden daha ziyade müteessir oluyorlardı. Bu yüzden bir çoklarının sıhhat kesbettikleri görülüyordu. Herkese aynı havanın tesir etmediği ve hastalığa göre nağmelerin ve makamların değiştirilmesi lüzumu anlaşılıyordu".

Evliya Çelebi ise Seyahatnamesinde: Türkler malumatlarının çoğunu buradan almışlar ve hastahanelerimizde tatbik etmişlerdi. Türk fasıl musikîsi, *kös, tabl, zurna, nakkare, nefir* ve diğer sazlardan ibaret olduğunu, ayrıca Mehterhane-i Hakani ise, 16 *zurna*, 16 *davul*, 12 *trampet*, 29 *nakkare*, 7 *zil* ve 4 *kösten* ibaret olduğunu yazmaktadır. Haftada muayyen gün ve saatlerde Bimarhanelerde, Bimarhane-i Hakani çalınmaktaydı. Bundan başka Bimarhanelerde ayrıca musikî takımları da vardı. Bunlar arasında Türk fasıl musikîsine dahil olan yukarıdaki aletlerden başka, *ney, keman, musikar, tanbur, santur* ve *def* gibi bir çok musikî aletleri ve hanendeler de bulunmaktaydı²¹.

H. Sadettin Arel, Mehterhanelerdeki nöbet konusunu şöyle açıklamaktadır: "Mehter takımlarının günde kaç nöbet çalacağı bir nizama bağlı idi. Selçuk hükümdarları için sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde olmak üzere, namaz gibi günde beş defa nöbet vurulur, yani bando konseri verilirdi. Yarı müstakil diğer selçuklu prensleri ise üç nöbet vuruyorlardı. Sırf Türklerin yardımı ile tahta çıkmış olan Abbasi

19 Musiki Mecmuası, Sayı. 135, sh. 188.

20 Dr. Osman Şevki Uludağ, 5,5 asırlık Türk Tababeti Tarihi, s. 118.

21 Musikî İle Tedavi, sh. 294.

halifeleri pek çok Türk adetlerini benimsedikleri gibi, mehterhane ve nöbet usulünü de kabul etmişlerdi” demekte ve bu suretle Türkler’in Araplar’dan değil, Araplar’ın Türkler’den faydalandıklarını açıklamaktadır. Ayrıca Hindistan’da da yüzyıllarca Türk istilasının bir kalıntısı olmak üzere hâlâ nöbet usulüne tesadüf edildiğini ve nöbet adının ne-habet olarak kullanıldığını ve nöbet çalan saz takımlarının bulunduğu yere nakkarahane dendiğini ilâve etmektedir²². O. Şevki Uludağ da: “Musikî herşeyden önce bir zevk meselesidir. Herkes alıştığı musikiyi sever. Bunlar haricinde musikî ne kadar güzel ve ahenktar olursa olsun o terennümün bigânesi olan kimse bundan zevk duymaz. Şu halde bu kaideye riayet edilerek bimarhanelere ilâve edilen musikî aletleri pek yerinde kullanılmış oluyordu. Musikî aletlerinin ve teganni tarzlarının muhtelif mizaçlara göre özel tesirleri olduğu gibi makamların da böyle tesirleri olduğu düşünülmüş ve ona göre makamlar hastalıklara göre ayrılmıştı”. diyerek Hasan Suuri’nin Tadil-i Emzice (Sayı. 182) adlı kitabından musikinin batın hastalıkları ile bütün ağrılara müessir olduğunu, ilim ve fen adamlarının kanaatlarına katılarak, 12 burca nisbet edilen makamlarımızın hangi hastalara etkili olduğunu bir Kârın beyitleri arasına yalnız bir örneğini vereceğimiz şekilde sıkıştırıldığını nakletmektedir²³.

1- Râst makamı: felci gidericidir.

Sûziş-i derd-i gam olsa acebmi dilfirib
Râst eyler nâlesin gülşende herdem ândelib

Hızır b. Abdullah da makamların karakterlere göre tesirinde: “pest diyor. Makamlar dahi kimi safrayı galebe ettirir ve kimi sakın kılar. Kimi balgamı depretilir. Kimi sakın kılar. İmdi makam şinas olan dahi 12 makamın hangisi halta depretilir veyahut hangi illeti sakın kılar, bilmek gerek. Tâ ki Hekim Hekim gibi deminde istimal kıla ve fesattan kurtara Yoksa ekseri ve kâmilleri darpta ilmin ve makamât-ı ilmin öğrenmiştir. Tâ ki bu hastanın veyahut mizacı müteharrik olmuş kişinin nabzını tutacak, bile ki damarı ne darb urur: ol darb hangi makama taalluktur. Ol makam hangi halta taalluktur. Teşhis ede. Ta ki ilaç dahi âsan ola ve hem emeği zayi olmağa”. diye yazmaktadır²⁴.

22 Musikî Mecmuası, sayı. 19.

23 Musikî İle Tedavi ,sh. 296-297. 12 makamın tesir ettiği hastahklar konusunda, aynı eserin, 297-301. sahifelerine bakılabilir.

24 Hızır b. Abdullah Kitabı’l-Edvâr, makam fash, (Topkapı Türkçe yazma nr. 1728) vr. 65b-119b.

X. Hierî, XV. milâdi yüzyılda, Osmanlı Türkleri, Kuzey Afrika bölgesinde; Trablus, Tunus ve cezayiri ele geçirmeyi başardıktan sonra, bu ülkeleri İstanbul Sultanlığı'na bağlı birer vilayet haline getirmişlerdi. Bu üç bölgede Muradiye Devleti iktidarda iken, Prenses Azize Osman (Hamude Paşa'nın eşi) hayatını hayır yapmakla geçirmiştir. Dünyada kazandığı malları, miskinlere zayıflara ve hayır yollarına sarfettiği kaydedilmektedir. Prenses Azize Osman'ın vakıflarından biri de, Darü'd-Derâviş adı verilen hastahane idi. Burada *ûd* ve *rebâb* saz heyeti tarafından her gün sabah, Darü'd-Derâviş'deki hastaların sinirlerini yatıştırmak için, iki saat alışılmış bir musikî konseri verildiği kaydedilmektedir. Bilindiği gibi çağdaş tıpta, sinir hastalıklarının tedavisi için, musikî bestelerinin büyük bir yeri olduğu işaret edilmektedir²⁵.

Musiki ile böyle bir tedavi, Manisa Ruh ve Akıl Sağlığı Hastahanesi erkek servislerinde yatan 30 kronik şizofrende yapılmıştır. Amacı kronik şizofrenlerde, musikînin tedavi değerinin ve musikî türleri karşısındaki etkileme tarzlarının araştırılmasıdır. Bu çalışmaların orjinal niteliği ise, ilâcsız uygulanmış olması ve musikî türlerinin değişik ritim şekillerinin ve icra ediliş düzenlerinin ayrı gruplarda karşılaştırmalı olarak etkilerinin saptanmasıdır. Hastaların öğrenim, yaş, hastalık öncesi musikî ile uğraşı ve davranış yönünden farklı ve ortak özellikleri taşıyan 10 kişilik üç ayrı grup (A,B,C) halinde çalışmaya alınmış ve kendilerine her gün toplam 1,5 saat süre ile musikî türlerinden örnekler dinlettirilmiştir. Bir ay süren bu çalışmalardan aşağıdaki neticelere varılmıştır:

1- Genç yaşlarda enstürmantal (sazlarla icra edilen) ve süratli ritimli musikîye, ileri yaşlarda ise, vokal ve yavaş ritimli musikîye karşı ilginin olduğunu,

2- Genç yaşlarda marş, türkü ve oyun havalarına, orta ve ileri yaşlarda ise, pop musikîsi, arajmanlar ve Klâsik Türk Musikîsine karşı ilgi duyulduğunu,

3- Genç yaşdaki hastalarda dans etme, orta ve ileri yaşlarda ise, bunun yerini şarkı söyleme tempo tutmanın aldığını,

4- Hastalık öncesi yaşantılarda, musikî ile uğraşları olan genç hastalarda musikînin tedavi değerinin etkenliğinin daha belirgin olduğunu göstermiştir²⁶.

Musikî ile diğer bir tedavi de, Bakırköy Akıl ve Sinir hastahaları hastahanesinde yapılmıştır. Hastaların musikî ile tedavisinden çok iyi

²⁵ Hasan Hüsnü Abdulvahab, Varakat, an el-Hadarati'l-Arabiyyeti bi-Afrikayyeti't-Tunusiyyeti (Tunus-1966) sh. 239.

²⁶ Dr. Bekir Ergene, Müzikle Tedavi, Musikî mecmuası, sayı: 335, sh. 11-12.

neticeler alınmağa başlanmıştır. Bu nedenle, İstanbul Radyosu ses ve saz sanatkarlarından seçilmiş bir saz heyeti, hastahaneye gelerek konser vermiş ve buna karşılık akıl hastalarının bizzat hazırlamış olduğu konser ve eğlenceler, radyo sanatkarları tarafından büyük ilgi ile takip edilmiş ve takdirle karşılanmıştır²⁷.

Musikî ile kanser ameliyatı da yapılmıştır. 1964 yılında hizmete açılan Ankara Yüksek İhtisas hastanesinde, müzikle beşbuçuk saat süren bir ameliyat yapılmış, bu süre içinde, devamlı çalınan müzik, operatörlerin daha dikkatli ve daha rahat bir şekilde çalıştıklarını göstermiştir. Korku ve heyecan içinde ameliyat salonuna giren hastaların, çalınan müzikten dolayı moralleri düzelmiş hatta ameliyat masasına uzanıp da norkoz verilinceye kadar en ufak bir çekingenlik duymamışlardır. Müzikle yapılan ameliyatlar iyi netice verdiği için, bundan sonraki ameliyatların da bu uygulama ile yapılması iyi görülmüştür. Yemek borusunun büyük bir kısmı ile midelerini kanser kaphyan 49 yaşındaki Ahmet Erdal adlı hasta, yeşil fayanslarla kaplı ameliyat salonuna girince, hafif çalınan bir müzikle karşılaşmıştır. Ameliyatta hazır bulunan Prof. Op. Galip Burak, müzikle ameliyatın faydaları hakkında şunları söylemiştir: "Biz cerrahlar, insan hayatı üzerinde uğraşırız. Büyük bir mes'uliyet taşıdığımızdan, sinirlerimiz çok gergindir. Ameliyatta sinirli bir operatörün muvaffak olması pek güçtür. Hafif çalınan müzik sinirleri yatıştırıyor. Cerrah sinir rahathği içinde ameliyat yapıyor. Hasta üzerinde de tesiri çok müsbet. Hasta ameliyatta çok acı duyacağını, ızdırıp çekeceğini tahayyül eder; ameliyat neticesinden korkar. Onun da sinirleri bozuktur. Ameliyathane onun üzerinde, bir mezbaha tesiri bırakır"²⁸.

Böylece yukarıdaki verdiğimiz bir kaç örnekle, musikinin modern tıpdaki yerinin önemini belirtmiş olduk. Ses ve onun meydana getirdiği musikinin hastalar üzerindeki tesiri, bazen doğrudan doğruya bazen de vasıtah olarak morali düzelttiği anlaşılmaktadır. Konu ile ilgili yine bir kaç örnek sunmayı da faydalı görmekteyiz.

XVIII. yüzyılda meşhur fizyoloji hocası Haller; açık bir damardan akan kanın, trompet sesiyle pek de akıcı olmasına hayret etmeyiniz. Bu ilk tecrübedir. Daha süratli aktığını denemiştir. Bundan sonra musikinin tesiri hakkında en önemli denemeler, Alman Dokil tarafından yapılmıştır. bütün bunlar gösteriyor ki musikinin kan devaranını hızlandırdığı ve çok defa kalbin kuvvetini artırdığı müşahede edilmiştir. Fransa'da da

27 Hakimiyet Gazetesi (5.11.1960).

28 Hürriyet Gazetesi, 29.6.1964

Fere'nin tecrübeleri hep bunu doğrulamıştır. Daha sonra musikinin yalnız kan devaranı üzerinde değil, bütün aza üzerindeki tesirini tetkik ettiler. Bu tecrübelerden musikî insanın vücudundaki bütün organların hayati faaliyetlerini hızlandırdığı anlaşılmaktadır.

Tıp üstadı Asklepiyad babası Apollon'dan öğrendiği tegannilerle, her türlü hastahkları, bunlardan mecnun (âşık) hastalarını musikî ile tedavi etmiştir²⁹. Musikî ile tedavi usulünü asıl mucidi Fisogor hekimdir. İspanya kralı V. Filip'in cinnet nöbetleri esnasında, Broşi adındaki bir şarkıcısı nöbetlerini teskin etmiştir³⁰.

Kahire'nin eski büyük hastahanesinde hastaları ameliyat yapmadan önce, musikî ile maneviyat ve kuvvet verirlermiş. Fransa'da bazı hastahanelere haftada bir defa askeri musika takımı getirip konser verdirelirmiş. Havana Üniveristesinde Muallim Dr. Gordon Arosta adında bir tabib musikî aletlerini tesirlerine göre şöyle tasnif etmiştir: Kemân; mahzun ve kederliler, organon histerilere, flavta; veremin başlangıcında olanlara iyi gelmektedir.

Jan Batist Portu adında bir tabib de her hastalık için o hastalığa karşı kullanılan ilacın bitkisinden bir musikî aleti yapılırsa, iyileşmiyecek hiç bir hastalığın kalmıyacağını iddia etmektedir³¹.

Hazine-i Fünun adlı mecmuada (sayı 45, sh. 459) "Musikî'nin Fenni Tedavide İstimali" başlığı ile Dr. Şükrü Osman Bey, bu konuda şunları söylemiştir: "Musikinin cümle asabiye üzerine olan tesirat-ı müsekkinesi bir çok defa tecrübe ve istimal edilmiştir".

Tıp âlimlerinin söylediklerine göre; sevdiğiniz bir müzik parçasını dinledikten sonra sinirlendiğiniz kimseye, daha iyi duygularla davranacaksınız; şayet bir baş ağrısından acı çekiyorsanız bu defa da Mendeso'nun E. Minör Keman Konçertosunu dinleyiniz veya şikâyetiniz romatizmandansa Mozart size faydalı olur. Yada uyuyamamaktan şikâyetiniz varsa, Şubert'i dinleyin, onun bitmemiş senfonisi sona ermeden rüya görmeye başlayacaksınız. Bütün bu musikî ile yapılan tedaviler, Birleşik Amerika'da Michigan Üniversitesi'ndeki bir grup doktorun çalışmaları neticesinde ortaya konmuştur. Onlar musikinin şifa verici özelliklerini bulduklarını iddia etmektedirler. Bu doktorlar en iyi ilaç olarak, isteri nöbetleri için harp adındaki çalgı aletini, akli bozukluklar için trompeti ve baş ağrıları için kemanı tavsiye etmişlerdir. Onlara göre kalp zayıflığı için Hendel'i,

29 Musikî İle Tedavi, sh. 275

30 Aynı eser, 278.

31 Aynı eser 280-281.

romatizma hastalıkları için, Mozart'ı ve uykusuzluk için de Şubert'i dinlemek çok faydalı olduğu açıklanmaktadır.

Görülüyor ki, ister halk türküsü, veya bir şarkı, hareketli bir caz parçası yada klâsik Türk musikîsi veya Batı musikîsi olsun, musikî; her insanda büyük tesir göstermektedir. Sevilen bir şarkıyı dinlerken veya bir futbol maçında hep bir ağızdan herhangi bir parçayı söylerken, yada savaşta Mehmetçiğin düşmanla karşı karşıya geldiğinde, hep bir ağızdan söyledikleri tekbir seslerindeki ahengin, manevi gücü uyandırıcı ve canlandırıcı tesirleri kuvvetle hissedilmektedir.

Yavrusuna tatlı bir ninni söyleyen bir annenin bunu boş yere yapmadığı açıktır. Annesinden dinlediği ninni veya şarkıda, çocuk için yatıştırıcı dinlendirici bir özellik vardır.

İtalyalı bir anne kendi bebeğine karşı, kuvetli bir nefret hissi duyar ve onu görmek bile istemez. Doktorlar dışarıdan hiç bir etki yapmadan ve ilaç vermeden sadece musikî ile tedavi cihetine giderler. Böylece bir piyanist çeşitli İtalyan melodilerini çalar. Fakat neticede "Trovetero" operasındaki bir ariyanın, anne üzerinde harika bir etki yaptığı görülür. Genç anne yavaş yavaş ağlamağa başlar ve daha sonra da bebeğini görmek ister. Böylece tedavi de sonuçlanmış olur³².

İngiltere'de musikî ile ilk tedavi merkezi, bir kaç yıl önce, İngiltere'nin en büyük Akıl Hastalıkları Hastahanesi olan Horton hastahanesinde açılmış. Kısa zamanda büyük başarılar sağlamıştır. Konserlere devam etmek ve musikî dinlemek pek çok hastalar için iyiye doğru gidişin bir başlangıcı olmuştur. Musikînin bu sihirli kuvvetinden, diğer hastahaneler de faydalanmanın yollarını aramaktadırlar. Musikî, günlerce yataktan kalkmıyan hastalar olduğu kadar, ameliyat olanlar üzerinde de büyük ölçüde tesirli ve faydalı olmaktadır. Bir psikiyatrist de şöyle söylemektedir: "Musikî hastahanenin ağır atmosferini kaldırmakta ve hastaların dinlenmelerine ve ruhi gerginliklerinin yok olmasına yardım etmektedir. "Burada görüldüğü gibi, musikî acıların dindirilmesinde de bir ilaç rolünü oynamaktadır. Amerikalı doktorlar da, yüksek sesli musikînin acıları dindirdiğini denemeleriyle bulmuşlardır. Bu konuda uzman doktorlar, beyinde musikîyi kaydeden merkezin aynı zamanda acıları kaydeden merkez olduğuna inanmakta ve böylece acının etkilerinin musikînin tesiri ile yok edilebileceğini iddia etmektedirler. Musikî her insan için güç kaynağı görevini yapmaktadır. O halde bütün dünyayı

32 Musikî ile Tedavi, sh. 326-328

33 Ulus Gazetesi, (30.4.1964)

size karşı gibi görüyorsanız veya hiç bir işiniz iyi gitmiyorsa, üzüntü ve acıların altında üzülmeysin, bunun yerine sevdiğiniz bir kaç musikî parçasını dinleyiniz. Kısa zamanda her şeyin düzelecektir yolunda tavsiyeler yapılmaktadır³³.

Musiki ustaca seçildiği takdirde, hastahane hayatını nisbeten külfetsiz ve hoş bir duruma getireceği gerçektir. Fakat bu gerçeğin bir faydası olabilmesi için, her hastanın kendi şahsiyetine ve özel hallerine göre musikinin seçilmesi gerekecektir. Örneğin, bir hastaya şifa veren mozart'ın bir bestesi, diğer bir hasta için zararlı olabilir.

Musikî tedavisindeki denemeleriyle şöhret kazanmış olan, Dr. William Van de Wall; bu tekniğin daha ilmi esaslara göre bir şekil almadıkça, fazla propagandasının yapılmaması gerektiğini meslekdaşlarına defalarca hatırlatmıştır. Aynı doktor, musikinin bedeni ızdrap çeken hastalara bile çok acı gelebileceğine, hatta sıhhatte olan kimselere bazı hallerde dokunabileceğine ve aynı durumun akıl hastaları için de söz konusu olabileceğine önemle işaret etmektedir³⁴.

Musikinin sıhhatte olan faydaları yanında, zararları konusunda az da olsa, örnek vermek faydalı olur. Musikî bazı kimselere baygınlık ve sıkıntı vermektedir. Bethoven'in "Symphonie enut mineur" adlı parçası tiyatrodan birinci defa icra edilirken, Madam Bibran bayılmıştır. Böyle asabi olanların pek çoğu musikiden rahatsız olurlar. Çünkü onlar hassas olduklarından hemen tesir eder ve daha çabuk yorulurlar. Yine bir İngiliz hekim musikî ile saçlar arasında ilgi aramış ve ona göre musikî aletleri çeşitlerinin önemi vardır. Piyano, keman, kemençe gibi çalgılar saçları çoğaltır ve muhafaza ederler. Bu durum ancak 50 yaşına kadar devam edebilir. Ondan sonra saçların dökülmesine hiç bir musikî mani olamaz. Madeni çalgı aletlerine gelince, yukarıdakilerin aksine beş altı yıl içinde saçları dökerler³⁵. Bunları ingiliz hekim söylerken, bu konu ülkemizde bilinmekteydi. Dünyada hangi kuvvet ve hangi musikî vardır ki, sonbaharda çiçekleri, 50 yaşında saçları dökmekten muhafaza etsin; böyle bir musikî bulunsaydı, dünyada ölüm olmaz ve hekimlere de ihtiyaç kalmazdı³⁶.

Alman doktorları, musikî ile tedavinin sağladığı başarılılar hakkında kısa zaman önce önemli bilgiler vermişlerdir. Örnek olarak, bir hasta cildinde sivilce ve çıban çıkmasından şikâyetçi olur. hastalığın evveliyatı araştırılınca, hastanın zaruri sebeplerle hayat tarzını

34 Bütün Dünya Dergisinden.

35 Musikî İle Tedavi, sh. 282

36 H . Sadettin Arel, Şehbal II. 188.

tamamiyle değiştirmek zorunda kaldığı anlaşılır. Piyano çalmak ve klâsik musikî dinlemek onun önemli bir alışkanlığı, yani ruh hayatının değerli bir muhtevası idi. Fakat hayatını değiştirmek mecburiyetinde kalınca, ne musiki çalabilmiş, ne de iyi bir musikî dinlemek fırsatını bulabilmişti. Doktorlar bunu farkedince, ona tecrübe mahiyetinde (Musiki Kürü) yaptırıldılar. Yani mahrumiyet içinde yaşayan hastaya, her gün kuvvetli bir (dozda) iyi musikî dinleme imkânını verdiler.

Alman doktorları, musikînin tesiri ile solunumun genişlik ve ritmin de kalbin fonksiyonunda, kasların gerilme durumu ve iç organların ifrazatında değişiklikler olduğunu isbat etmişlerdir. Bu konuda ilginç bir bilgi daha elde edilmiştir. Bütün insanların yüzde doksanı tabii olarak musikîye kabiliyetlidir. Yani musikîden zevk duymaktadırlar. Musikînin neşelendirici sevinç verici tesirlerini biliriz. Fakat müsikinin tesiri, aynı zamanda hüznü, keder verici ve hatta göz yaşartıcı³⁷ bir özelliğe de sahiptir. İlmî ifadeye göre kabiliyetli olanların hepsi bir musikî terbiyesi görmek suretiyle musikiye karşı olan duyarlılıkları daha da artacaktır.

Osmanlı padişahlarından musikîyi çok seven, II. Mahmud (1785-1839) Saray-ı Hümayûn baş müezzini dahi bestekâr Hammâmi Zâde İsmail Dede Efendi'den *Ferahfezâ* makamında bir ayin-i şerif bestelemesini emretmiş. Eser bestelendikten sonra, o sıralarda çok hasta olan II. Mahmud'un hazır bulunduğu bir musikî meclisinde icra edilmiş. Padişah ayin-i şerifi dinledikten sonra, Dede Efendiye huzuruna kabul etmiş, ve bestelediği bu eserden dolayı memnuniyet ve teşekkürlerini ifade ettikten sonra, eserin icrası esnasında hastalığına bir iksir gibi tesir ettiğini (iyileştigini) sözlerine ilâve etmiştir. O gün Padişah'ın bir âfiyet bahşisi olarak, Dergah'ın Şeyhinden itibaren bütün dervişlerine armağanlar dağıttığı kaydedilmiştir.³⁸ Netice olarak musikî, gerçekten insanın bozulmuş olan ruhî dengesini yeniden kurabilen ve çevresine gereği gibi uyumunu tekrar sağlayabilen bir araçtır. Kısa ca musikî, kaynağını tabiattan alan sadece bir düşünüş değil, aynı zamanda düşündürücü özelliğini de taşıyan Allah'ın bir iyileştirme vasıtasıdır diyebiliriz.

37 Güzel ses ve makamla okunan Kur'an-ı Kerim ve Mevlid-i Şerifin dinleyenler üzerinde büyük bir tesir bırakması neticesinde, hüznü ve ağlama olayları sık-sık görülmektedir.

38 İbnü'l-Emin Mahmud Kemâl İnal, Hoş Seda (İstanbul-1958) sh. 45.